

יהודה אליצור (ירושלים) / תקופת הפסח

לקורותיהם וחליפות תולדותיהם של עמים אנו קוראים בדרך כלל היסטוריה. אולם יש היסטוריה גם לערכי תרבות. וכשם שעמים וממלכות עולים ויורדים חליפות, עתים גוברים ועתים מידלדלים, אף שפות וספרויות ושאר כל קנייני הרוח כך.

גם הגים ומועדים יש להם היסטוריה משלהם. אף הם נפתלים עם קורות העתים, פושטים צורה ולובשים צורה. יש לו לכל חג מחגי ישראל תקופות וזהר ותקופות שפל, ימי גדולה וימי ירידה.

בשבת ישראל בארצו בימי קדם והמה עובדים אדמתה, אוכלים פריה ושבעים טובה, היה חג האסיף, חג הסוכות מלך המועדות. היה זה חג היבול, חג המים, זמן שמחתו של האדם שראה ברכה בעמלו ולא לחינם קראו לו חכמים "חג" סתם. משנעקרו ישראל מאדמת מטעם התחילו ימים נוראים של סבל, תלאות ורדיפות. אז הגיעה שעתם של "הימים הנוראים". הללו, ימי תשובה, ימי גורל וחשבון הנפש היו אז קרובים ללככות, מכובדים ונערצים.

חלפו דורות, מאות בשנים עברו והעם הגולה טרם נושע. כבד עול השיעבוד והגלות המרה והממושכת נמאסה עד בלתי נשוא. משיחי שקר קמו ותנועות סרק התחוללו. היו אלה נסיונות נואשים לפרוק את העול השנוא ולהיגאל. אך הנסיונות נכשלו. העול כבד עוד יותר, החשיכה גברה, קצרה רוח העם המדוכא וזכיסופיו בערו כאש, והוא נצמד מתוך חיבה כואבת אל ימי הצומות והחרבנות, תשעה באב וחבריו. דברי צומות וזעקתם היו מנסרים בחלל עולמו של ישראל תמיד. קוננו בין המצרים והתאבלו במשך השבועות הארוכים של הספירה. חסידים ואנשי מעשה הוסיפו עליהם כהנה וכהנה — תעניות שני חמישי, שובבים ת"ת וימי זכרונות ממינים שונים. היתה זו תקופת הזוהר של ימי הצום והאבל. והנה עלה שחר הציונות, לפתע חזקו ידים רפות וברכים כושלות אִמצו. נערי ישראל חלמו חלום של קוממיות וגבורה. והחג החביב עליהם היה חנוכה. חג החשמונאים. חלוצי היישוב, ראשוני הנוטעים נתנו גודל לט"ו בשבט. היתה זו תקופת המאבק של מעטים גדולי אמונה נגד הרבים; תקופת ראשית נטיעת הנשמה, תקופת חנוכה וט"ו בשבט. תקופה הולכת ותקופה באה והחג לעולם עומד. בשנים אלו נהפך עלינו הגלגל הכבד לטובה ויצאנו מעבדות לחרות, זמן חרותנו הגיע. תקופתנו תקופת הפסח היא — פסח לעתיד.

חודש האביב, ראשון לחדשי השנה מאז, היה ראשון גם לגאולתנו החדשה ומן הראוי שיעלה הדור הזה את חג הפסח לראש שמחותיו, למען יחוש ויחזור ויחוש אותו טעם גדול של יציאה מעבדות לחרות, מיגון לשמחה, מאכל ליום טוב, מאפילה לאור גדול ומשיעבוד לגאולה...

שני יסודות בהם בכל מועדי ישראל, יסוד רוחני היסטורי ויסוד גשמי-טבעי. חג הסוכות הוא גם חג האסיף והמים. זמן מתן תורתנו הוא גם חג הכיכורים וזמן

חרותנו הוא גם חג עומר השעורים, חג התבואה החדשה. ברם, אין הפסח שווה בעניניו זה לאחיותיו. יתר הרגלים, שכן יסודותיהם של הללו שונים ונבדלים הם למראית עין. על כרחך אתה שואל מה ענין סוכות המדבר אצל אסיף כנען וגשמייה ומה ענין ביכורים ושתי הלחם אצל-מעמד הר סיני. לא כן שני יסודותיו של חג הפסח. כאן ההיסטוריה והטבע עולים בקנה אחד. זמן חרותנו הוא חג התבואה החדשה. בחדש האביב נגאל העם משיעבוד מצרים, בחדש האביב נגאל היקום משיעבוד הציגה, הגשמים והקדרות. הרי זה חג החרות וההתחדשות לאדם ולאדמה, לאנוש וליבול.

וראה זה פלא. כמה מתבטאת אותה חרות גדולה, אותה יציאה משיעבוד לגאולה? "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים... שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך" (שמות יג, ג-ח). ואומר: "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתים כי כל אוכל מחמץ וזכרתה הנפש ההיא מעמיה" (שם יב, יט).

מצוות חמורות, דברים כדרבנות: לא יראה! לא ימצא! ונכרתה! ומה מרובות הן הלכות הפסח: "שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים... ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו. אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים... והגותר ממנו עד בוקר באש תשרפו. כל בן נכר לא יאכל בו... בבית אחד יאכל... ועצם לא תשברו בו... וכל ערל לא יאכל בו" ואומר: "והיה היום הזה לכם לזכרון ותגותם אותו חג לה' חוקת עולם תחגוהו" (שמות יב).

אמור מעתה: קפדן הוא הפסח, דרישותיו מרובות לאין ערוך מדרישות כל שאר המועדות; תביעותיו חמורות יותר משל חגים אחרים. לבוש הוא זמן חרותנו מצוות רבות ומעטתו חוקים ומשפטים. לכאורה נאה היה הדבר לשבועות לזמן מתן תורתנו, ואילו לפסח, זמן חרותנו יאה שמחה והתרת הרצועה.

ולא היא!

כלל גדול אמרו חכמים: עבדא בהפקרא ניהא ליה. עבד נוח לו בהפקר. למוד הוא עבד לעשות רצון אדוניו, להשפיל הלוך ולהיכנע. אם תסיר עול אדונים מעל צוארו, הרי ייכנע לעצמו, לתאוותיו, ליצריו, להבלי הזמן, לאופנה בטלה. עבד כי יחוג תהא זו שמחה ללא סייגים, הילולה ללא הלכות, התפרקות ללא מצוות וללא קדושה. חרות כי תינתן לו, הרי תיהפך עד מהרה להפקרות ולתוהו ובוהו.

חרות אמת דרכה רצופה, עמידה על המשמר, מתח, משטר ותיכנון — הוה אומר: מצוות, תורה היא חרות ולימוד היא צריכה, מסירות היא צריכה, דריכות ונכונות, הפקרות והתפרקות הן מסימניה של עבדות, ואילו חוקים ומצוות, מסירות ומילוי חובות, הם מסימניה של חרות אמת.